

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ചതുർഥസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോഽധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ചതുർഥസ്കന്ധേ ദ്വാവിംശോധ്യായഃ ॥

മൈത്രേയ ഉവാച
ജനേഷു പ്രഗുണത്വേവം പുഥും പുഥുലവിക്രമം ।
തത്രോപജഗ്മൂർമുനയശ്ചത്വാരഃ സൂര്യവർചസഃ ॥ 1 ॥

താംസ്തു സിദ്ധേശ്വരാൻ രാജാ
വ്യോമ്നോഽവതരതോഽർചിഷാ ।
ലോകാനപാപാൻ കുർവത്യാ
സാനുഗോഽചഷ്ട ലക്ഷിതാൻ ॥ 2 ॥

തദുൾശനോദ്ഗതാൻ പ്രാണാൻ പ്രത്യാദിത്സുരിവോത്ഥിതഃ ।
സസദന്യാനുഗോ വൈന്യ ഇന്ദ്രിയേശോ ഗുണാനിവ ॥ 3 ॥

ഗൗരവാദ്യന്ത്രിതഃ സഭ്യഃ പ്രശ്രയാനതകന്ധരഃ ।
വിധിവത്പൂജയാഞ്ചക്ര ഗൃഹീതാധ്യർഹണാസനാൻ ॥ 4 ॥

തത്പാദശൗചസലിലൈർമാർജിതാലകബന്ധനഃ ।
തത്ര ശീലവതാം വൃത്തമാചരൻമാനയന്നിവ ॥ 5 ॥

ഹാടകാസന ആസീനാൻ സ്വധിഷ്ഠ്നേഷ്വിവ പാവകാൻ ।
ശ്രദ്ധാസംയമസംയുക്തഃ പ്രീതഃ പ്രാഹ ഭവാഗ്രജാൻ ॥ 6 ॥

പൃഥുരുവാച

അഹോ ആചരിതം കിം മേ മംഗലം മംഗലായനാഃ |
യസ്യ വോ ദർശനം ഹ്യാസീദുർദർശാനാം ച യോഗിഭിഃ || 7 ||

കിം തസ്യ ദുർലഭതരമിഹ ലോകേ പരത്ര ച |
യസ്യ വിപ്രാഃ പ്രസീദന്തി ശിവോ വിഷ്ണുശ്ച സാനുഗഃ || 8 ||

നൈവ ലക്ഷയതേ ലോകോ
ലോകാൻ പര്യടതോപി യാൻ |
യഥാ സർവഭൃശം സർവ
ആത്മാനം യേഷ്യ ഹേതവഃ || 9 ||

അധനാ അപി തേ ധന്യാഃ സാധവോ ഗൃഹമേധിനഃ |
യദ്ഗൃഹാ ഹൃദ്ഹവർയാംബുതൃണഭൂമീശ്ചരാവരാഃ || 10 ||

വ്യാലാലയദ്രുമാ വൈ ത്വേപ്യരികുതാഖിലസമ്പദഃ |
യദ്ഗൃഹാസ്തീർഥപാദീയപാദതീർഥവിവർജിതാഃ || 11 ||

സ്വാഗതം വോ ദ്വിജശ്രേഷ്ഠാ യദ്വരതാനി മുമുക്ഷവഃ |
ചരന്തി ശ്രദ്ധയാ ധീരാ ബാലാ ഏവ ബൃഹന്തി ച || 12 ||

കച്ഛിന്നഃ കുശലം നാഥാ ഇന്ദ്രിയാർമാർഥവേദിനാം |
വ്യസനാവാപ ഏതസ്മിൻ പതിതാനാം സ്വകർമഭിഃ || 13 ||

ഭവത്സു കുശലപ്രശ്ന ആത്മാരാമേഷു നേഷ്യതേ |
കുശലാകുശലാ യത്ര ന സന്തി മതിവൃത്തയഃ || 14 ||

തദഹം കൃതവിശ്രംഭഃ സുഹൃദോ വസ്തപസ്വിനാം |
സമ്പൃച്ഛേ ഭവ ഏതസ്മിൻ ക്ഷേമഃ കേനാഞ്ജസാ ഭവേത് || 15 ||

വ്യക്തമാത്മവതാമാത്മാ ഭഗവാനാത്മഭാവനഃ |
സ്വാനാമനുഗ്രഹായേമാം സിദ്ധരുപീ ചരത്യജഃ || 16 ||

മൈത്രേയ ഉവാച
പൃഥോസ്തത്സൂക്തമാകർണ്യ സാരം സുഷ്ഠു മിതം മധു |
സ്ഥയമാന ഇവ പ്രീത്യാ കുമാരഃ പ്രത്യുവാച ഹ || 17 ||

സനാതകുമാര ഉവാച
സാധു പൃഷ്ടം മഹാരാജ സർവഭൂതഹിതാത്മനാ |
ഭവതാ വിദുഷാ ചാപി സാധുനാം മതിരീദൃശീ || 18 ||

സംഗമഃ ഖലു സാധുനാമുഭയേഷാം ച സമ്മതഃ |
യത്സംഭാഷണസമ്പ്രശ്നഃ സർവേഷാം വിതനോതി ശം || 19 ||

അസ്ത്യേവ രാജൻ ഭവതോ മധുദ്വിഷഃ
പാദാരവിന്ദസ്യ ഗുണാനുവാദനേ |
രതിർദുരാപാ വിധുനോതി നൈഷ്ഠികീ
കാമം കഷായം മലമന്തരാത്മനഃ || 20 ||

ശാസ്ത്രേഷ്ഠിയാനേവ സുനിശ്ചിതോ നൃണാം
ക്ഷേമസ്യ സധ്യഗ്നിമൃശേഷു ഹേതുഃ |
അസംഗ ആത്മവൃതിരികൃത ആത്മനി
ദ്യുഃ രതിർബ്രഹ്മണി നിർഗുണേ ച യാ || 21 ||

സാ ശ്രദ്ധയാ ഭഗവദ്യർമചര്യയാ
ജിജ്ഞാസയാന്ത്യാത്മികയോഗനിഷ്ഠയാ |
യോഗേശ്വരോപാസനയാ ച നിത്യം
പുണ്യശ്രവഃകഥയാ പുണ്യയാ ച || 22 ||

അർഥേന്ദ്രിയാരാമസഗോഷ്ഠ്യത്യുഷ്ണയാ
 തത്സമ്മതാനാമപരിഗ്രഹേണ ച |
 വിവിക്തരുച്യാ പരിതോഷ ആത്മൻ
 വിനാ ഹരേർഗുണപീയൂഷപാനാത് || 23 ||

അഹിംസയാ പാരമഹംസ്യചർയയാ
 സ്മൃത്യാ മുകുന്ദാചരിതാഗ്ര്യസീധുനാ |
 യമൈരകാമൈർനിയമൈശ്ചാപ്യനിനയാ
 നിരീഹയാ ദ്വന്ദ്വതിതിക്ഷയാ ച || 24 ||

ഹരേർമുഹുസ്തത്പരകർണപൂര -
 ഗുണാഭിധാനേന വിജൃംഭമാണയാ |
 ഭക്ത്യാ ഹൃസംഗഃ സദസത്യനാത്മനി
 സ്യാന്നിർഗുണേ ബ്രഹ്മണി ചാഞ്ജസാ രതിഃ || 25 ||

യദാ രതിർബ്രഹ്മണി നൈഷ്ഠികീ പുമാ -
 നാചാര്യവാൻ ജ്ഞാനവിരാഗരഹസാ |
 ദഹത്യവീര്യം ഹൃദയം ജീവകോശം
 പഞ്ചാത്മകം യോനിമിവോത്ഥിതോഽഗ്നിഃ || 26 ||

ദഗ്ധാശയോ മുക്തസമസ്തതദ്ഗുണോ
 നൈവാത്മനോ ബഹിരന്തർവിചഷ്ടേ |
 പരാത്മനോർയദ് വ്യവധാനം പുരസ്താത്
 സ്വപ്നേ യഥാ പുരുഷസ്തദ്വിനാശേ || 27 ||

ആത്മാനമിന്ദ്രിയാർഥം ച പരം യദുഭയോരപി |
 സത്യാശയ ഉപാധൗ വൈ പുമാൻ പശ്യതി നാൻയദാ || 28 ||

നിമിത്തേ സതി സർവത്ര ജലാദാവപി പുരുഷഃ |
 ആത്മനശ്ച പരസ്യാപി ഭിദാം പശ്യതി നാൻയദാ || 29 ||

ഇന്ദ്രിയൈർവിഷയാകൃഷ്ടൈരാക്ഷിപ്തം ധ്യായതാം മനഃ |
ചേതനാം ഹരതേ ബുദ്ധേഃ സ്തംബസ്തോയമിവ ഹ്രദാത് || 30 ||

ഭൃശ്യത്യനു സ്മൃതിശ്ചിത്തം ജ്ഞാനഭംശഃ സ്മൃതിക്ഷയേ |
തദ്ഭ്രാധം കവയഃ പ്രാഹുരാത്മാപഹവമാത്മനഃ || 31 ||

നാതഃ പരതരോ ലോകേ പുംസഃ സ്വാർഥവ്യതിക്രമഃ |
യദധ്വന്യസ്യ പ്രേയസ്ത്വമാത്മനഃ സ്വവ്യതിക്രമാത് || 32 ||

അർഥേന്ദ്രിയാർഥാഭിധ്യാനം സർവാർഥാപഹവോ നൃണാം |
ഭംശിതോ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനാഭ്യേനാവിശതി മുഖ്യതാം || 33 ||

ന കുർയാത്കർഹിച്ചിത്സംഗം തമസ്തീവ്രം തിതീരിഷുഃ |
ധർമാർഥകാമമോക്ഷാണാം യദത്യന്തവിഘാതകം || 34 ||

തത്രാപി മോക്ഷ ഏവാർഥ ആത്യന്തികതയേഷ്യതേ |
ത്രൈവർഗ്ഗോദ്ഗമോ യതോ നിത്യം കൃതാന്തഭയസംയുതഃ || 35 ||

പരേവരേ ച യേ ഭാവാ ഗുണവ്യതികരാദനു |
ന തേഷാം വിദ്യതേ ക്ഷേമമീശവിധ്വംസിതാശിഷാം || 36 ||

തത്ത്വം നരേന്ദ്ര ജഗതാമഥ തസ്ഥുഷാം ച
ദേഹേന്ദ്രിയാസുധിഷണാത്മഭിരാവൃതാനാം |
യഃ ക്ഷേത്രവിത്തപതയാ ഹൃദി വിശ്വഗാവിഃ
പ്രത്യക് ചകാസ്തി ഭഗവാംസ്തമവേഹി സോഽസ്ഥി || 37 ||

യസ്ഥിന്നിദം സദസദാത്മതയാ വിഭാതി
മായാ വിവേകവിധുതി സ്രജി വാഹിബുദ്ധിഃ |
തം നിത്യമുക്തപരിശുദ്ധവിബുദ്ധതത്ത്വം
പ്രത്യുദ്ധകർമകലിലപ്രകൃതിം പ്രപദ്യേ || 38 ||

യത്പാദപങ്കജപലാശവിലാസഭക്ത്യാ

കർമാശയം ഗ്രഥിതമുദ്ഗ്രഥയന്തി സന്തഃ |

തദ്യന്ന രിക്തമതയോ യതയോഽപി രുദ്ധ -

സ്രോതോഗണാസ്തമരണം ഭജ വാസുദേവം || 39 ||

കൃച്ഛ്യാ മഹാനിഹ ഭവാർണവമൃഗവേഷാം

ഷഡ്വർഗനക്രമസുഖേന തിതീർഷന്തി |

തത് ത്വം ഹരേർഭഗവതോ ഭജനീയമംഘ്രിം

കൃത്യാഡുപം വ്യസനമുത്തര ദുസ്തരാർണം || 40 ||

മൈത്രേയ ഉവാച

സ ഏവം ബ്രഹ്മപുത്രേണ കുമാരേണാത്മമേധസാ |

ദർശിതാത്മഗതിഃ സമ്യക്പ്രശസ്ത്യാവാച തം നൃപഃ || 41 ||

രാജോവാച

കൃതോ മേന്ദുഗ്രഹഃ പൂർവം ഹരിണാഽർതാനുകമ്പിനാ |

തമാപാദയിതും ബ്രഹ്മൻ ഭഗവൻ യുയമാഗതാഃ || 42 ||

നിഷ്പാദിതശ്ച കാർത്ത്യന്യേന ഭഗവദ്ഭിർഘൃണാലുഭിഃ |

സാധുഷ്ടിഷ്ടം ഹി മേ സർവമാത്മനാ സഹ കിം ദദേ || 43 ||

പ്രാണാ ദാരാഃ സുതാ ബ്രഹ്മൻ ഗൃഹാശ്ച സപരിച്ഛദാഃ |

രാജ്യം ബലം മഹീ കോശ ഇതി സർവം നിവേദിതം || 44 ||

സൈനാപത്യം ച രാജ്യം ച ദണ്ഡനേത്യുത്ഥേവ ച |

സർവലോകാധിപത്യം ച വേദശാസ്ത്രവിദർഹതി || 45 ||

സ്വമേവ ബ്രാഹ്മണോ ഭുങ്ക്തേ സ്വം വസ്തേ സ്വം ദദാതി ച |

തസ്യൈവാനുഗ്രഹേണാനം ഭുഞ്ജതേ ക്ഷത്രിയാദയഃ || 46 ||

യൈരീദൃശീ ഭഗവതോ ഗതിരാത്മവാദേ
 ഏകാന്തതോ നിഗമിഭിഃ പ്രതിപാദിതാ നഃ |
 തുഷ്യന്ത്വദഭക്തരൂണാഃ സ്വകൃതേന നിത്യം
 കോ നാമ തത്പ്രതികരോതി വിനോദപാത്രം || 47 ||

മൈത്രേയ ഉവാച
 ത ആത്മയോഗപതയ ആദിരാജേന പുജിതാഃ |
 ശീലം തദീയം ശംസന്തഃ ഖ്വേഭൂവൻമിഷതാം നൃണാം || 48 ||

വൈന്യസ്തു ധൂർയോ മഹതാം
 സംസ്ഥിത്യാധ്യാത്മശിക്ഷയാ |
 ആപ്തകാമമിവാത്മാനം
 മേന ആത്മന്യവസ്ഥിതഃ || 49 ||

കർമാണി ച യമാകാലം യമാദേശം യമാബലം |
 യഥോചിതം യമാവിത്തമകരോദ്ബ്രഹ്മസാത്കൃതം || 50 ||

ഫലം ബ്രഹ്മണി വിന്യസ്യ നിർവിഷംഗഃ സമാഹിതഃ |
 കർമാധ്യക്ഷം ച മൻവാന ആത്മാനം പ്രകൃതേഃ പരം || 51 ||

ഗൃഹേഷു വർതമാനോപി സ സാമ്രാജ്യശ്രിയാൻവിതഃ |
 നാസജ്ജതേന്ദ്രിയാർഥേഷു നിരഹംമതിരർകവത് || 52 ||

ഏവമധ്യാത്മയോഗേന കർമാൺയനുസമാചരൻ |
 പുത്രാനുത്പാദയാമാസ പഞ്ചാർചിഷ്യാത്മസമ്മതാൻ || 53 ||

വിജിതാശ്വം ധൂമ്രകേശം ഹര്യക്ഷം ദ്രവിണം വൃകം |
 സർവേഷാം ലോകപാലാനാം ദധാദൈകഃ പൃഥുർഗുണാൻ || 54 ||

ഗോപീമായ ജഗത്സൃഷ്ടേഃ
 കാലേ സ്വേ സ്വേച്ഛുതാത്മകഃ |

മനോവാഗ്യുത്തിഭിഃ സൗമൈശ്വര -

ഗുണൈഃ സംരഞ്ജയൻ പ്രജാഃ || 55 ||

രാജേത്യധാന്നാമധേയം സോമരാജ ഇവാപരഃ |

സൂര്യവദ്വിസൃജൻ ഗൃഹ്ണൻ പ്രതപംശ്ച ഭുവോ വസു || 56 ||

ദുർധർഷസ്തേജസേവാഗ്നിർമഹേന്ദ്ര ഇവ ദുർജയഃ |

തിതിക്ഷയാ ധരിത്രീവ ദ്യൗരിവാഭീഷ്ടദോ നൃണാം || 57 ||

വർഷതി സ്മ യഥാകാമം പർജന്യ ഇവ തർപയൻ |

സമുദ്ര ഇവ ദുർബ്ബോധഃ സത്തേനാചലരാധിവ || 58 ||

ധർമരാധിവ ശിക്ഷായാമാശ്ചര്യേ ഹിമവാനിവ |

കുബേര ഇവ കോശാഢ്യോ ഗൃപ്താർഥോ വരുണോ യഥാ || 59 ||

മാതരിശ്വേവ സർവാത്മാ ബലേന സഹസൗജസാ |

അവിഷഹ്യതയാ ദേവോ ഭഗവാൻ ഭൂതരാധിവ || 60 ||

കന്ദർപ ഇവ സൗന്ദര്യേ മനസ്വീ മൃഗരാധിവ |

വാത്സൽയേ മനുവന്യുണാം പ്രഭുത്വേ ഭഗവാനജഃ || 61 ||

ബൃഹസ്പതിർബ്രഹ്മവാദേ ആത്മവത്തേ സ്വയം ഹരിഃ |

ഭക്ത്യാ ഗോഗുരുവിപ്രേഷു വിഷ്വകുസേനാനുവർതിഷു |

ഹ്രിയാ പ്രശ്രയശീലാഭ്യാമാത്മതുൽയഃ പരോദ്യമേ || 62 ||

കീർത്യാർധഗീതയാ പുംഭിസ്ത്രൈലോക്യേ തത്ര തത്ര ഹ |

പ്രവിഷ്ടഃ കർണരന്ദ്രേഷു സ്ത്രീണാം രാമഃ സതാമിവ || 63 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

ചതുർഥസ്കന്ധേ പൃഥുചരിതേ ദ്വാവിംശോധ്യായഃ ||